

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de attributis, de visione Beatifica, de scientia Dei, ac
de ejus voluntate, & Providentia

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. II. An divina Providentia essentialiter consistat in actu intellectûs aut
voluntatis?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77232)

malorum providentiam habet, longè tamen diversam; boni enim sub ordine divinæ bonitatis & misericordiæ continentur, & ad divinæ hereditatis participationem ordinantur & destinantur: mali verò, præcisè quæ mali, ita continentur intra ambitum divinæ providentiæ, quòd decident ab ordine bonitatis & misericordiæ, incidunt intra ordinem divinæ justitiæ, nec ordinantur in bonum proprium, sed in bonum electorum, & in manifestationem divinæ justitiæ, pro cujus explanatione & elucidatione

44. Sciendum est, totum ambitum divinæ providentiæ, duplici ordine contineri, ordine scilicet misericordiæ & justitiæ: ut enim dicitur Psal. 61. *Semel loquutus est Deus, duo hæc audivi, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia.* Quia ergo Deus potentiam habet, hominem è nihilo produxit, quia misericors, illum mox ad vitam æternam ordinavit, sicque ordinatum, suavi gratiæ suæ zephiro & motione, ad bonum semper inclinavit, quousque à benigno illo & gratuito ordine misericordiæ decidit per peccatum. Priùs itaque exitit intra ordinem misericordiæ: ubi autem ab illo decidit per inordinationem peccati, Deus (ut loquitur S. Thomas) inordinationem illam inordinatam non reliquit;

In 2.
dist. 37.
art. 1.
ad 5.

mox enim ordinatus est homo peccator ad penam, ad manifestandum Dei justitiam, juxta illud ad Roman. 9. *Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa ire apta in irerum &c.* Et quia peccatores per peccatum servi sunt, ac divinæ providentiæ serviunt, non ut liberi, sed ut servi, idè sicut opera servorum in familia, ordinantur ad utilitatem filiorum, inferiora ad bonum superiorum, & res omnes corporeæ ad utilitatem hominis, sic & ipsi mali ordinantur in bonum electorum. Hinc Augustinus de agone Christiano cap. 7. *Ex hoc (inquit) admoneamur, ut totà voluntate serviamus Domino nostro, quoniam justus liberaliter servit, injustus autem compeditus servit, omnes tamen divina providentiæ serviunt; sed alij obediunt tanquam filij, & faciunt cum ea quod bonum est; alij ligantur tanquam servi, & fit de eis quod justum est &c.* Quibus verbis duplicem indicat ordinem divinæ providentiæ, unum in quo boni tanquam filij sponte tendunt ad participationem divinæ bonitatis, & circa illos nihil exercetur nisi misericordia; alterum in quo mali tanquam servi, & rebelles voluntati Domini, ad penam destinantur, & super illos exercetur divina justitia; & sicut servi non laborant propter se, sed propter filios familiae, ita nec ordinantur mali ad bonum aliquod proprium, sed ad bonum aliorum, justorum scilicet. Unde idem Augustinus 11. de Genesi ad litteram cap. 6. de reprobis ait: *Num quia presciti sunt, idè creati minimè debuerunt? Habent enim & ipsi locum suum, quem in rebus impleant pro utilitatibus sanctorum.*

45. Hujus duplicis ordinis meminit D. Thomas supra quæst. 19. art. 6. ubi hæc habet: *Quod recedere videtur à divina voluntate, secundum unum ordinem, relabitur in ipsam secundum alium; sicut peccator, qui quantum est in se, recedit à divina voluntate peccando, incidit in ordinem divinæ voluntatis, dum per ejus justitiam punitur.* Et quæst. 7. de verit. art. 7. supponens homines ita dirigi à divina providentiæ & ordinati in finem, quòd ipsi seipsos dirigant & ordinent ad illum; hoc est ita ipsis provideri, quòd & ipsi providentes fiunt, secundum quòd ipsi diversimodè se ha-

Tom. I.

46. *bent providendo, diversimodè eis providetur à Deo, inquit D. Thomas: Si enim rectum ordinem in providendo servant, & in eis divina providentiæ ordinem servat humana dignitati congruum; ut scilicet eis nihil eveniat, quod in eorum bonum non cedat, secundum illud ad Roman. 8. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Si autem providendo ordinem non servant, quod congrui rationali creatura, sed provideant secundum modum brutorum animalium, etiam divina providentiæ de eis ordinabit secundum ordinem qui brutis competit, ut scilicet ea quæ in eis vel bona vel mala sunt, non ordinentur in bonum eorum proprium, sed in bonum aliorum, secundum quòd in Psalmo dicitur: Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Hæc D. Thomas: ex quibus plenissimè solvitur argumentum propositum, & explicatur modus quo mali subduntur divinæ providentiæ.

ARTICULVS II.

An divina Providentiæ essentialiter consistat in actu intellectus aut voluntatis?

§. I.

Quibusdam præmissis, referuntur sententiæ.

46. **N**otandum primò: quòd licet Deus in seipso simplicissimus sit, in eo tamen cum fundamento in re distinguimus plures actus ex parte intellectus & voluntatis, pro varietate objectorum, & modi tendendi in illa; præintelligendo unum alteri, non quòd re ipsa aliquis sit prior, vel antecedens, sed quia est fundamentum ut a nobis priùs intelligatur; ita ut si per impossibile inter illos esset ponenda distinctio, unus deberet præcedere, & esse causa alterius. Sic asserimus, intellectum priorem esse voluntate, & intellectionem volitione; & inter ipsos actus intellectus, cognitionem causæ, cognitionem effectus, & necessariam liberà: inter actus verò voluntatis, volitionem vel intentionem finis, volitionem & electionem mediorum; & amorem naturalem & necessarium, amore libero.

47. Notandum secundò, ad providentiæ quinque actus concurrere. Primus est volitio sive intentio finis, hæc enim est qua movet ad electionem mediorum. Secundus est cognitio mediorum proportionatorum. Tertius est consilium, seu iudicium eorum. Quartus est electio. Quintus denique est imperium, executio enim jam præsupponit providentiæ ejus quòd executioni mandatur.

48. Notandum tertio, quòd cum providentiæ sit pars prudentiæ, quæ versatur circa media: de primo actu, qui est volitio sive intentio finis, non potest esse difficultas, an in illo consistat formaliter ratio providentiæ: certum est enim, quòd ille actus solum se habet antecedenter, quia ex volitione finis movetur quis ad eligenda media. Certum est etiam, quòd providentiæ, cum sit ratio practica, non consistit in aliquo actu intellectus speculativi, & per consequens ex parte actuum intellectus, solum manet dubium de actibus practicis: quales sunt consilium, iudicium, & imperium. De actibus verò voluntatis, solum est difficultas, an consistat in electione mediorum? His præmissis.

Rrr iij

49. Circa propositam difficultatem magna est sententiarum diversitas. Prima tenet providentiam essentialiter consistere in actu voluntatis, quo, supposita volitione efficaci finis, & cognitione mediorum congruentium ad ejus consecutionem, eligit illa, & proponit executioni mandare. Hæc sententia tribuitur Scoto in 1. dist. 40. quæst. 1. D. Bonaventuræ ibidem art. 1. quæst. 1. Aureolo, Gregorio, & alijs, quos referunt & sequuntur Suarez lib. 1. de essentia prædestinationis cap. 27. & Vazquez hic disp. 37. cap. 3.

Secunda sententia est quorundam Recentiorum, dicentium providentiam utrumque actum, tam intellectus, quam voluntatis, formaliter includere.

Tertia docet illam esse actum judicij antecedentem electionem mediorum. Ita Durandus in 1. dist. 39. quæst. 3. Molina in præfenti disp. 1. & quæst. 23. art. 1. disp. 2. Lessius, Arubal, alique Recentiores.

Ultima denique sententia, quæ est D. Thomæ hic art. 1. & quæst. sequenti art. 2. omniumque Discipulorum ejus, asserit providentiam formaliter & in recto consistere in actu intellectus practici, qui dicitur *imperium*, sequiturque ad intentionem finis, & electionem mediorum.

§. II.

Reiiciuntur tres prima sententia, & quarta statuitur.

Dico primò, providentiam non consistere essentialiter in actu voluntatis, sed intellectus; licet actum voluntatis connotet, & præsupponat. Ita D. Thomas hic art. 1. ad 3. ubi dicit: *Providentia est in intellectu, præsupponit tamen voluntatem finis.*

50. Probatur primò conclusio ex SS. Patribus. Nam D. Dionysius de divinis nominibus cap. 2. ait: *Deus prospicit cuncta, providentiâ mirabili.* Sed prospicere est actus intellectus: Ergo & providentia. Item Boëtius lib. 4. consol. prosâ 6. *Modus, inquit, rerum, cum ipsa divina intelligentia puritate conspiciuntur, providentia nominatur.* Et paulo inferius: *Providentia est ipsa divina ratio, in summo Principe constituta, quæ omnia disponit.* Idem docet Augustinus lib. 83. quæstionum, quæst. 31.

51. Probatur secundò ratione. Providentia est pars prudentiæ, ut docet S. Thomas hic art. 1. & 2. 2. quæst. 49. art. 6. Sed prudentia est formaliter in intellectu, est enim virtus intellectualis, ut patet ex Aristotele 3. Ethic. cap. 6. ubi numerat quinque virtutes intellectuales: scilicet intellectum, sapientiam, scientiam, prudentiam, & artem: Ergo providentia non consistit formaliter in actu voluntatis.

52. Probatur tertio: Providentia, ut docet S. Thomas hic art. 1. & constat ex definitione Boëtij supra tradita, est ordinatio rerum in finem: Sed ordinatio unius ad alterum, proprium est opus intellectus, ut ostendit Cajetanus 1. 2. quæst. 17. art. 1. & patet, nam est quædam unius cum altero collatio, quæ à solo intellectu fieri potest, unde Aristoteles 2. Metaph. cap. 2. dicit, *Sapientis est ordinare:* Ergo providentia non consistit essentialiter in actu voluntatis, sed intellectus. Quod potest confirmari ex ipsa Ethimologia nominis: providere enim, ut docet Boëtius, idem est ac procul videre quæ sunt faciendâ: Sed videre intellectus est, & non voluntatis: Ergo & providentia. Vide

*Lib. 5.
de con-
solat.*

A D. Thomam 2. 2. quæst. 45. art. 6.

Dico secundò: Providentia non importat ex æquo actum intellectus & voluntatis.

Probatur primò ex D. Thomæ quæst. 5. de veritate. art. 1. dicente, *Providentia includit & scientiam & voluntatem, sed tamen essentialiter in cognitione manet, non quidem speculativa, sed practica.*

Probatur secundò: Providentia, ut supra dicebamus, est pars prudentiæ: Sed prudentia, etsi necessario actum voluntatis supponat, adæquatè tamen in actu intellectus consistit: Ergo & providentia.

Probatur tertio: Providentia consistit essentialiter in actu imperij, ordinante creaturas in finem, ut ostendemus conclusione sequenti: Sed actus imperij est elicitive ab intellectu, licet præsupponat electionem voluntatis, eamque connotet, ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 17. art. 1. & sequentibus: Ergo & providentia.

Addunt aliqui cum Gonzale hic, quòd cum providentia sit unicum simplex attributum in Deo, non potest importare in recto actus diversarum potentialium, sed solum unum in recto, & alium in obliquo & de connotato. Sed hæc ratio non placet, quia, ut inquit D. Thomas hic art. 1. ad 3. *Si providentia ex aequali respiceret voluntatem & intellectum, hoc esset absque detrimento divina simplicitatis, cum voluntas & intellectus in Deo sint idem.*

Dico tertio, providentiam non consistere formaliter in actu judicij antecedente electionem, sed in actu imperij, qui ad illam subsequitur.

Probatur primò conclusio ratione fundamentali. Providentia, ut supra dicebamus, est principalis pars prudentiæ: Sed actus principalis prudentiæ est imperium, ut docet Aristoteles 6. Ethic. cap. 9. dicens, *Prudentia præceptiva est, finis enim ipsius est, quòdnam sit agendum aut non agendum præcipere.* Ergo providentia in actu imperij essentialiter consistit. Unde D. Thomas hic art. 1. ad 1. *Præcipere de ordinandis in finem quorum rectam rationem habet, competit Deo: secundum illud Psalmi, præceptum posuit & non præteribit, & secundum hoc competit Deo ratio providentia.*

Dices, imperium non distinguit realiter in nobis, nec proinde virtualiter in Deo, à judicio practico, sed esse ipsum judicium antecedens electionem, ut per illam confirmatum, seu ut virtualiter in ea præseverans.

Sed contra: Aristoteles 6. Ethic. cap. 12. & D. Thomas 1. 2. quæst. 57. art. 6. & 2. 2. quæst. 51. art. 2. docent quòd licet judicium pertineat ad partem prudentiæ quæ antecedit, & dicitur judicativa, distinguitur ab imperio, quòd magis essentialiter & formaliter est actus prudentiæ. Unde D. Thomas 1. 2. quæst. 17. art. 3. ad 1. *Post determinationem consilij quæ est judicium rationis, voluntas eligit, & post electionem, ratio imperat ei per quòd agendum est quòd eligitur, & tunc demum voluntas alicujus incipit uti, exequendo imperium rationis.* Quibus verbis aperte docet, imperium esse actum in nobis realiter distinctum à judicio antecedente electionem, & ad eam subsequi.

Ratio etiam id suadet: Nam illi actus, judicium scilicet & imperium, pertinent ad distinctas species in genere moris, & opponuntur distinctis vitiis & peccatis: Ergo sunt diversi actus. Consequentia patet, Antecedens probatur. Nam judicium pertinet ad virtutem judicativam, cui opponitur inconsideratio, & ignorantia: imperium verò ad

præceptivam, cui opponitur negligentia, & inconstantia.

58. Probatur secundo conclusio: ut enim ostendimus Tractatu sequenti, prædestinatio quæ est specialis providentia quam Deus habet de electis, in ordine ad vitam æternam, non consistit in actu iudicii antecedente electionem, sed in actu imperij, qui ad illam subsequitur. Quia prædestinatio est ordinatio efficax mediõrum, quibus electi vitam æternam infallibiliter consequuntur. Sive ut ait Augustinus, *Est preparatio mediõrum, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur.* Iudicium autem antecedens electionem, etiam ut per illam confirmatum, non est ordinatio efficax mediõrum, sed solum imperium ad ipsam electionem subsequens. Quod ut fiat evidentiùs.

59. Notandum est ex D. Thoma 1. 2. quæst. 17. art. 4. voluntatem habere duplicem habitudinem ad finem. Prima est volendi illum: secunda cuiusdam tendentiæ ad ejus consecutionem in re. Prima habitudo terminatur & completur in actu electionis, quo voluntas, supposito iudicio de mediõrum convenientia, & intentione finis, eligit media congruentia ad ejus consecutionem. Secunda verò habitudo subsequitur ad primam, & incipit ab actu imperij, quo voluntas in exercitio movetur ad applicandum se, & potentias executivas, ad executionem mediõrum, & assecutionem finis, ut ibidem explicat Cajetanus. Providentia ergo quam Deus habet v. g. salvandi Petrum, non consistit formaliter in dilectione Petri, nec in electione & approbatione mediõrum congruentium ad salutem consequendam; sed præsuppositis dilectione & electione, pertinentibus ad primam habitudinem voluntatis ad objectum volitum, consistit in ordinatione efficaci illõrum, pertinente ad secundam habitudinem, quæ voluntas rendit ad consecutionem finis intenti, per executionem mediõrum electõrum. Unde non consistit in actu iudicii de mediis eligendis; etiam approbatis per electionem, sed in actu imperij consecuto ad illam. Nam iudicium illud de mediis eligendis, etiam ut approbatis per voluntatem, non habet ex se efficaciam, cum non pertineat ad secundam habitudinem voluntatis, ad quam pertinet providentia, ut explicatum est.

§. III.

Præcipue objectiones solvuntur.

60. Obijciunt primò Adversarij: Damascenus libro 2. fidei cap. 29. sic habet: *Providentia est voluntas Dei, per quam omnia quæ sunt, convenienter deductionem suscipiunt.* Augustinus de prædest. Sanctorum cap. 5. ait, *prædestinationem, quæ est pars providentiæ, esse propositum miserendi:* Sed propositum est actus voluntatis: Ergo providentia in actu voluntatis consistit.

61. Respondeo ex D. Thoma quæst. 5. de verit. art. 1. ad 1. ex argumentis secundo loco factis, quòd quia in actibus animæ, præcedens actus clauditur virtualiter in actu sequenti, & providentia voluntatem supponit, & prædestinatio electionem, seu propositum voluntatis divinæ; hinc fit quòd Damascenus providentiam per voluntatem, & Augustinus per propositum voluntatis definiant. Non quòd providentia sit actus voluntatis formaliter, & prædestinatio propositum; sed vel quia actum voluntatis supponunt, vel quia illum virtualiter claudunt.

62. Obijciunt secundo: Providentia in Deo est actus

potentiæ executivæ, nam Deus per potentiam executivam causat effectus providentiæ: At potentia executiva in Deo, non est intellectus, sed voluntas, vel aliqua alia potentia virtualiter ab intellectu & voluntate distincta: Ergo providentia non est actus intellectus. Major videtur manifesta, Minor verò probatur. Potentia executiva in Deo, est illa in qua continetur effectus producendus; sicut calor in igne est potentia calefactiva, quia continet calorem producendum: Atqui Deus non continet per intellectum effectus producidos, sed per essentiam & infinitatem: Ergo intellectus in Deo non habet rationem potentiæ executivæ.

Respondeo primò negando Majorem, providentia enim in Deo non consistit formaliter in actu potentiæ executivæ, quæ res à Deo provisa executioni mandantur, & extra causas ponuntur: Sed executio & productio effectus provisi, supponit ipsam providentiam, quæ essentialiter consistit in actu intellectus practici, antecedente productionem effectus, quo per modum ordinationis & imperij procedit ad executionem. Sicut in nobis actus imperij practici, quo movemus potentias exteriores ad suos actus, non est ipsa actio potentiæ exequentis, sed alius actus eam antecedens. Unde D. Thomas hic art. 1. ad 2. docet rationem illam ordinis quæ dicitur providentia, esse æternam; dispositionem verò, seu executionem illius, esse temporalem, & vocari gubernationem.

Respondeo secundo, datà Majori, negando Minorem. Nam juxta veriorum sententiam quæ sequitur D. Thomas infra quæst. 25. art. 1. ad 4. in secunda responsione argumenti, & quam nos etiam Tractatu præcedenti, ut probabiliorum elegimus: potentia executiva, tam in Deo, quam in Angelis, est intellectus ut motus à voluntate; distinguitur quæ à seipso ut intellectus est; quia ut intellectus, non dependet à voluntate, ut potentia verò executiva ad operandum ad extra, necessariò supponit actum voluntatis applicantis illum ad operationem: quod non sufficit ad constituendum illum in ratione potentiæ distinctæ, sicut distinguitur à voluntate, sed est eadem potentia cum diverso respectu. Unde ad probationem in contrarium, dicendum est, quòd Deus continet omnia quæ potest producere, per intellectum, tanquam per formam & rationem proximam agendi, per essentiam verò & infinitatem, quasi radicaliter, & remotè.

Tertiò arguunt Adversarij contra tertiam conclusionem. In intellectu creato, respectu executionis actionum liberarum, non datur actus imperij: Ergo nec in divino. Consequentia videtur manifesta, cum de divinis loquendum sit proportionaliter ad humana. Antecedens verò in quo est difficultas, probatur primò. Intentio & electio libera exercetur & fit sine imperio rationis; nam imperium, ut ait D. Thomas 1. 2. quæst. 17. art. 3. est electione posterius: Ergo necessarium non est ad actus liberos eliciendos.

Secundo, Licet intellectus moveat voluntatem quoad specificationem, non tamen quoad exercitium; cum hoc sit proprium voluntatis, quæ ut ait D. Thomas 1. 2. quæst. 9. art. 1. movere alias potentias, & intellectum quoad exercitium: Ergo imperium intellectus non est necessarium ad movendum quoad exercitium.

Tertiò, Positâ intentione efficaci finis, & electione mediõrum conducentium, voluntas sine

63.

64.

Disp. 3.
art. 4.

65.

66.

67.

- alio actu intellectus, per seipsam sufficit ad eorum executionem: Ergo frustra ponitur alius actus intellectus, qui dicitur imperium, sequens electionem.
68. Quarto, Prædictus actus imperij, prout à Thomistis ponitur, videtur tollere libertatem in actibus imperatis: Ergo relegandus est. Consequentia patet, nam actus imperatus sæpe est actus virtutis, & consequenter liber. Antecedens probatur. Posito efficaci imperio intellectus, voluntas necessario operatur juxta determinationem imperij: Ergo non liberè.
69. Quinto, Ex positione illius actus imperij, sequitur quod pro actibus imperatis eliciendis non sint necessariae virtutes: Sed hoc est absurdum: Ergo talis actus admittendus non est. Sequela Majoris probatur: Virtutes constituuntur in homine, ad determinandum potentias animæ ad actus honestos & rationi conformes: Sed posito imperio, potentia quæ imperantur & applicantur ad agendum, plene determinantur ad operandum: Ergo pro actibus imperatis eliciendis, non erunt necessariae virtutes in potentiis animæ.
70. Sexto, Homo non est sibi subditus, sicut nec alter à seipso: Ergo non sibi imperat, nec habet actum imperij. Consequentia patet, nam imperare pertinet ad superiorem, sicut orare est inferioris: Ergo sicut homo non orat seipsum, quia non est sibi inferior: ita nec sibi imperat, quia non est sibi superior.
71. Denique, Si in intellectu creato daretur actus imperij, ille pertineret ad aliquam ex tribus mentis operationibus, quæ à Philosophis communiter assignantur: Sed ad nullam pertinet; non est enim simplex apprehensio, neque iudicium, neque discursus: Ergo talis actus fictivus est.
72. Respondeo negando Antecedens primi argumenti. Ad cuius primam probationem, Soto lib. 1. de iustitia quæst. 1. art. 1. & lib. 7. art. 7. quæst. 1. in fine, censet ad eliciendum actum electionis voluntatis, non esse necessarium actum imperij ex parte intellectus, sicut requiritur ad actus potentiarum inferiorum quæ à voluntate moventur, sed satis esse iudicium practicum quod præcedit electionem. Oppositum tamen magis communiter tenent Thomistæ 1. 2. quæst. 17. art. 3. & videtur esse Sancti Doctoris ibidem in respons. ad 3. & quæst. præcedenti art. 4. ubi asserit imperium intellectus præcedere usum, qui est actus voluntatis, usum verò præcedere electionem; voluntas enim utitur etiam seipsa ad eligendum, sicut intellectus ad intelligendum: Ergo multò magis debet præcedere electionem, quæ est posterior usu. Neque oppositum sequitur ex eo quod asserat imperium sequi ad electionem. Pro quo
73. Observandum est ex eodem Doctore Angelico, locis citatis, in actibus voluntatis duplicem ordinem attendi posse: alterum directum, qui competit illis per ordinem ad sua objecta extrinseca, in quo actus electionis præcedit imperium, & imperium usum potentia executive. Alterum verò reflexum, quo actus tam intellectus quam voluntatis supra seipsos reflectuntur; voluntas enim vult se velle, sicut intellectus intelligit se intelligere. In isto ergo ordine, actus imperij præcedit actum electionis: nam qui eligit vel vult aliquod objectum, consentit consequenter in electionem, & utitur voluntate ad eligendum, & intellectu ad imperandum volitionem. Unde quando D. Thomas docet imperium sequi ad electionem, loquitur de illis secundum ordinem directum, in quo electio objecti extrinseci præcedit actum imperij quo tendit ad ejus assecutionem, & executionem. Juxta verò secundum ordinem, imperium præcedit etiam electionem, imò & intentionem, & quecumque alium actum liberum, quatenus in quolibet voluntas utitur seipsa ad volendum.
- Ad secundam probationem, respondeo intellectum per se non movere voluntatem, neque alias potentias, quoad exercitium, licet possit quoad specificationem: posse autem movere etiam quoad exercitium, ut motum a voluntate, ex cuius actu recipit virtutem ad movendum quoad exercitium, non solum alias potentias inferiores, sed ipsam voluntatem, ut asserit D. Thomas 1. 2. quæst. 17. art. 1.
74. Si verò aliquis inquirat cur voluntas per se non possit se & alias potentias movere quoad exercitium, sine interventu imperij intellectus, cum ex se & in seipsa sit efficax? Respondeo ex D. Thoma loco citato art. 3. quod voluntas licet habeat virtutem ad movendum se & alias potentias absolute, non tamen per modum ordinationis, quod est proprium intellectus, cuius est ordinare unum ad aliud: unde cum aliquem actum imperari, sit fieri cum ordine ad aliud; imperare non ad voluntatem pertinet immediate, sed ad intellectum, quamvis non per se sumptum, sed ut motum ab ipsa voluntate, ex cuius usu & motione participat virtutem movendi quoad exercitium.
75. Ad tertiam probationem, respondetur negando Antecedens, quia licet uterque illorum actuum sit in suo genere vel ordine efficax, scilicet per modum intentionis & electionis, non tamen proximè & immediate, sed medio actu intellectus qui dicitur imperium, ad quem pertinet movere proximè quoad exercitium, per modum intimationis ordinativæ.
76. Ad quartam, negatur actum imperij ita determinare voluntatem, ut tollat libertatem; quia prædictus actus etiam efficax, licet inferat necessarium actum imperatum, necessitate consequentia, sicut intentio efficax finis, electionem mediæ necessitatis ad ejus consecutionem; non tamen tollit ejus libertatem, sed exercetur actus imperatus liberè; sicut ipsum imperium, intentio, & electio ex quibus procedit, libera sunt. Negatur ergo Antecedens, ad cuius probationem dicendum: posito imperio efficaci, voluntatem necessario operari, necessitate secundum quid & consequentia, quia non stat unum esse sine alio: non autem necessitate simpliciter, vel consequentis, quæ pugnat cum libertate.
77. Ad quintam nego sequi ex prædicto actu imperij non esse necessariae virtutes pro actibus imperatis eliciendis; nam sine illis, neque intellectus imperaret, nec voluntas eligeret, nec moveret intellectum ad imperandum; cum virtus ponatur in intellectu, voluntate, & appetitu, ad eliciendum actum electionis, ad quem sequitur imperium, secundum ordinem directum, ut dictum est.
78. Ad sextam, in primis dici potest, quod sicut duplex est prudentia, una politica & regalis, quæ Princeps imperat sibi subditis; alia monastica, quæ quis sibi ipsi imperat: ita etiam est duplex imperium, unum politicum, & aliud monasticum. Primum est ad alterum, & inferiorem, non autem secundum; quia primum est actus prudentia politica, quæ quis alios inferiores gubernat: secundum verò prudentia monastica, quæ quis seipsum regit.
79. Secundo

80. Secundo respondeo, hominem secundum unam potentiam esse superiorem respectu alterius; & ita per actum intellectus imperare actus potentiarum exteriorum. Nec obstat non posse seipsum orare, quia oratio est actus superioris potentiae, scilicet intellectus. Et licet superior sit modo explicato, respectu aliarum potentiarum, respectu tamen intellectus, non habet aliam potentiam cui subijciatur per actum orationis; unde non seipsum orat, bene tamen sibi imperat.

81. Ad ultimam probationem multi respondent actum imperij pertinere ad secundam operationem intellectus, quae dicitur compositio; quia imperium fit per modum motionis denunciativae, ut ait D. Thomas 1.2. quæst. 17. citata art. 1. ad 1.

Sed melius responderetur cum Magistro Soto, imò & cum D. Thoma 2. 2. quæst. 83. art. 1. ad 3. tres mentis operationes quae à Philosophis communiter assignantur, pertinere ad intellectum speculativum; ad praeictum verò pertinere alios actus distinctos, quales sunt oratio, & imperium. De quo in Tractatu de actibus humanis.

Disp. 11.

art. 3.

82. Obijcies ultimò: Adhuc admissò actu imperij in nobis, non debet admitti in Deo: Ergo in eo non consistit formaliter divina providentia. Consequentia pater, Antecedens probatur. Prædictus actus imperij in nobis admittitur, ad movendam voluntatem, & alias potentias, quoad executionem suorum actuum: Sed propter hoc non potest in Deo admitti, quia in Deo, nec voluntas, nec alia potentia est mobilis, cum sit actus purus: Ergo adhuc admissò actu imperij in nobis, non debet in Deo admitti.

83. Confirmatur: Si in intellectu divino daretur talis actus imperij, vel ille pertineret, ad scientiam simplicis intelligentiae, vel ad scientiam visionis: Sed ad neutram pertinet: non quidem ad primam, cum scientia simplicis intelligentiae antecedit decretum, & sit naturalis, & necessaria; imperium verò sit actus liber, & supponat voluntatis electionem, & motionem. Nec ad secundam, quia actus imperij est efficax, & producit creaturas ad extra: scientia autem visionis est purè speculativa, nec causat res, sed potius illas præsupponit, & contemplatur ut præsentem & existentem, vel in mensura propria, vel in mensura superiori æternitatis: Ergo in intellectu divino non datur talis actus imperij.

84. Ad objectionem respondeo negando Antecedens, ad cuius probationem dicendum est, actum imperij non poni in Deo, sicut in nobis, ad movendam & applicandam potentiam executivam ad operandum ad extra (quia ut ostendimus in Tractatu de scientia Dei, non datur in Deo aliqua potentia executiva, virtualiter ab intellectu & voluntate distincta) sed talem actum immediatè dirigi ad ipsas creaturas, & earum productionem imperare, juxta illud Genesis 1. *Fiat lux, & facta est lux.* Et Psal. 148. *Ipsè dixit, & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt.* Quare mobilitas & subjectio non se tenet ex parte Dei, sed creaturarum quae sunt, quae licet insensibiles sint & inanimatae, audiunt tamen imperium creatoris, & illi obediunt. Unde Job 38. Deus dixit mari: *Vsque huc venies, & ibi confringes tumentes fluctus tuos.* Et Matth. 8. Christus imperavit ventis & mari. *Ex quo loco intelligimus* (inquit Hieronymus) *quòd omnes creaturae sentiunt Creatorem imperantem, non errore hereticorum qui omnia putant animata, sed majestate conditoris.*

Tom. I.

A *cui sensibilia sunt, quae apud nos sunt insensibilia.*

Ad confirmationem respondeo cum Gonzale hic disp. 65. & cum Alvare lib. 1. responsonum cap. 6. actum imperij quo Deus imperat creaturarum productionem, vel illas in suos fines ordinat, pertinere ad scientiam visionis, ut approbationis est, id est quatenus connotat liberum divinae voluntatis decretum, per quod ad productionem rerum movetur & applicatur. Quae solutio & doctrina sumitur ex D. Thoma supra quæst. 14. art. 8. in fine, ubi ait: *scientiam Dei esse causam rerum, secundum quod habet voluntatem conjunctam, & prout consuevit nominari scientia approbationis.* Unde ad probationem in contrarium, dicendum est, scientiam visionis, ut approbationis est, & mota ac applicata per liberum divinae voluntatis decretum, esse eminenti modo speculativam & practicam; ac proinde non esse causatam vel mensuratam à rebus, sed potius illarum causam, regulam, ac mensuram, ut præcedenti Tractatu ostensum est.

85i

B Quærent hinc aliqui, an ad rationem providentiae sufficiat ordinatio rerum in finem, vel etiam requiratur actualis ipsius finis consecutio?

Respondeo duplicem à Theologis solere distinguui in Deo providentiam: Alteram quae præsupponit solam voluntatem antecedentem finis, & quae generalis appellatur. Alteram quae supponit voluntatem consequentem illius, & quae dicitur providentia specialis, seu prædestinativa. Si ergo de hac posteriori providentia sit sermo, certum est illam importare non solum ordinationem in finem, sed etiam actualem & infallibilem ipsius finis consecutionem. Si autem de priori sit quæstio, dicendum est cum Gonzale, Marco a Serra, & pluribus aliis Thomistis, illam importare solum ordinationem rerum in finem, non verò actualem ipsius finis consecutionem: quia de ratione generalis provisoris est, ita ordinare res in finem, ut tamen velit, aut permittat, aliquas ab illo deficere, & illum non consequi. Unde D. Thomas de verit. quæst. 6. art. 1. *In qualibet ordinatione ad finem, est duo considerare: scilicet ipsum ordinem, & exitum vel eventum ordinis; non enim omnia quae ad finem ordinantur, finem consequuntur.*

Disp. 11.

art. 1.

86i

D *Providentia ergo ordinem in finem respicit tantum, unde per Dei providentiam omnes homines ad beatitudinem ordinantur. Sed prædestinatio respicit etiam exitum, vel eventum ordinis, unde non est nisi eorum qui gloriam consequuntur.* Idem docet in 1. dist. 4. quæst. 1. art. 2. ubi distinguit providentiam generalem à prædestinatione, in eo quòd providentia respicit ordinem ad finem, non tamen eventum ordinis; prædestinatio verò utrumque respicit, & ideo non est nisi de illis qui consequuntur gloriam.

E Confirmatur: Providentia non habet majorem efficaciam circa finem, vel ejus affectionem, quam voluntas ex qua procedit, cum tota efficacia providentiae sumatur ab efficacia voluntatis: Sed voluntas antecedens, ex qua procedit providentia generalis quam Deus habet de omnium hominum salutè, non semper est efficax respectu affectionis finis, cum de facto omnes homines salutem non consequantur: Ergo nec generalis providentia ordinis supernaturalis.

87i

Advertendum est tamen, duplicem debere distinguui finem, unum particularem à creatura intentum, & alium generalem qui intenditur ab ipso provisorio universalis. Licet ergo ad providentiam

88i

5ff

quam generalem ordinis supernaturalis, non pertineat affectio finis particularis ipsius creaturæ rationalis, qui est vita æterna; ad illam tamen pertinet affectio finis generalis ipsius provisoris, qui est manifestatio suorum attributorum, & ostensio suæ justitiæ. Quare D. Thomas supra quæst. 19. art. 6. docet quod *Cum voluntas Dei sit universalis causa omnium rerum, impossibile est quod divina voluntas suum effectum non consequatur. Unde quod recedere videtur à divina voluntate, secundum unum ordinem, relabatur in ipsam, secundum alium. Sicut peccator qui quantum est in se recedit à divina voluntate peccando, incidit in ordinem divine voluntatis, dum per ejus justitiam puniatur.*

§. III.

Corollaria præcedentis doctrina.

89. **E**X dictis colliges primò, providentiam Dei ab ejus scientia practica distingui, per hoc quod scientia practica est de fine & mediis; providentia autem solum de mediis, quatenus ordinantur ad finem. Ita expressè docet D. Thomas quæst. 5. de verit. art. 1. in corp. his verbis: *Scientia communiter se habet ad cognitionem finis, & eorum que sunt ad finem; per scientiam enim Deus scit se & creaturas, sed providentia pertinet tantum ad cognitionem eorum que sunt ad finem, secundum quod ordinantur in finem.*

90. Colliges secundo, Dei providentiam ab ejus arte distingui. Ita idem S. Doctor ibidem in respons. ad 9. ubi ait: *In rebus potest considerari duplex ordo, unus secundum quod egrediuntur à principio, alius secundum quod ordinantur ad finem.* Et subdit, quod ars respicit res productas primo modo, & secundum quod egrediuntur à principio, & inter se invicem collocantur: artifex enim ex vi artis diversimodè collocat partes ædificij; providentia autem illas respicit secundo modo, & importat ordinem rerum secundum quod ordinantur in finem. Et in corpore ejusdem articuli docet quod ars est recta ratio factibilium, id est eorum quæ ab agente procedunt in extraneam materiam, v. g. scammum & domum: providentia autem est recta ratio agibilium, quæ sunt actus non progredientes ad extraneam materiam, sed perfectentes ipsum agens, sicut castè vivere, & patienter se habere. Unde cum agibilia à factilibus differant, manifestum est, prudentiam in Deo ab ejus arte distingui, & consequenter providentiam quæ est pars prudentiæ.

Adde quod perfectio artis consistit in judicando, perfectio autem prudentiæ, in imperando, ut docet idem S. Doctor 2. 2. quæst. 47. art. 8. & probat à signo: nam melior artifex reputatur qui volens peccat in arte, voluntariè devians à judicio quod habet de artefacto faciendo, quam qui nolens peccat ex defectu judicij. In prudentia autem è converso contingit, est enim imprudentior qui voluntariè peccat ab arte devians, habens scientiam & judicium perfectum, quam qui nolens peccat ob imperitiam artis, eo quod ille deficiat in imperio, iste verò in judicio: quæ doctrina est Philosophi 6. Ethic. cap. 3.

91. Colliges tertio, Dei providentiam non esse idem ac legem æternam: in quo decipiuntur quidam ex nostris Thomistis, qui oppositum sentiunt: nam D. Thomas quæst. 5. de verit. art. 1. ad 6. expressè docet, quod providentia in Deo propriè non nominat legem æternam, sed aliquid

A consequens ad illam: quod probat, quia lex æterna consideratur in Deo, sicut in nobis accipiuntur principia operabilium, ex quibus ad consiliandum, eligendum, & imperandum procedimus. Ergo sicut principia operabilium naturaliter nota, non sunt in nobis providentia, aut prudentia, sed principium illius; non aliter ac principia speculabilia non sunt scientia, sed scientiæ causa; ita lex æterna in Deo non est prudentia, aut providentia formaliter, sed principium illius; unde colligit D. Thomas effectus providentiæ attribui legi æternæ, tanquam ejus principio. Ubi est advertendum, loqui D. Thomam de lege æterna, secundum quod est ratio gubernationis rerum sive rationalium sive irrationalium: in qua acceptatione verissima est ejus doctrina, & discrimen statutum, sic intelligendum, quod sicut lex in nobis tradit regulas in generali, v. g. diligendum esse Deum, parentes honorandos &c. juxta quas regulas prudentia hinc & nunc colligit esse operandum. Ita lex æterna in Deo tradit generales regulas, v. g. lapidem deorsum, ignem sursum inclinari: providentia verò juxta illas regulas de motibus illorum in particulari disponit, & ideo providentia legem æternam habet pro principio.

Confirmatur: Lex æterna, ut est propriè lex, non est Deo imposita, sed creaturis; nec consistit in imperio monastico respiciente actiones Dei, sed in imperio regali subditos respiciente, ut docent Theologi cum eodem S. Doctore 1. 2. quæst. 93. At providentia consistit in imperio monastico, & immediatè respicit actum Dei liberum, qui dicitur usus, & mediatè executionem, ut constabit ex dicendis in Tractatu de prædestinatione. *Disp. 11. art. 3.* Non ergo sunt idem formalissimè providentia, & lex æterna.

Colliges quartò, providentiam distingui ab ideis divinis. Ita etiam S. Thomas loco citato de verit. in resp. ad 1. ubi ait: *In re creata duo possunt considerari: scilicet ipsa species ejus absolute, & ordo ejus ad finem, & utriusque forma præcesit in Deo. Forma ergo exemplaris rei secundum suam speciem absolute, est idea; sed forma rei secundum quod est ordinata in finem, est providentia.* Et subdit: *Quamvis idea possit pertinere ad speculativam cognitionem aliquo modo, tamen providentia tantum ad practicam pertinet, eo quod importat ordinem ad finem.* Et in hac parte quæst. 15. art. 2. ad 2. docet quod idea ab arte distinguitur, quia hæc significatur ut quo Deus intelligit, idea verò ut quod intelligitur: At etiam providentia significatur ut quo Deus practicè intelligit: Ergo illa etiam à divinis ideis virtualiter distinguitur.

Colliges ultimò, Dei providentiam distingui virtualiter, saltem inadæquatè, à potentia Dei executiva, quæ res ad extra producit.

E Probatur: Potentia Dei executiva est scientia ejus practica, seu approbationis, producens res ad extra per actum imperij, ut ostendimus Tractatu præcedenti: Sed providentia Dei, ut jam vidimus ex D. Thoma, virtualiter, saltem inadæquatè, distinguitur ab ejus scientia practica: Ergo & ab ejus potentia executiva. Dixi, saltem inadæquatè, quia actus imperij quo Deus res ad extra producit, duo munia inadæquata includit, scilicet munus dirigendi, & exequendi; & sub prima ratione pertinet ad providentiã, quæ habet res dirigere seu ordinare in finem; sub alia spectat ad scientiã Dei practicã, quæ in Deo habet rationem

potentia executiva. Quare D. Thomas loco citato de verit. in fine corporis articuli ait: *Actus potentie presupponit actum providentie sicut divigentis: unde in providentia non includitur potentia, sicut voluntas.* Id magis constabit ex dicendis Tractatu sequenti, ubi actus ad prædestinationis negotium pertinentes discutimus, & præcipua discrimina quæ intercedunt inter providentiam Dei generalem, & prædestinationem, quæ est specialis providentia, quæ creatura rationalis ad æternam beatitudinem efficaciter ordinatur, exponemus.

Disp. 1.
art. 2.

95.

Querit D. Thomas hic art. 3. an Deus immediatè omnibus rebus provideat? Et respondet quod ad providentiam duo pertinent, scilicet ratio ordinis rerum provifatum in finem, & executio hujus ordinis, quæ gubernatio dicitur. Et subdit, quod quantum ad primum, Deus immediatè omnibus prævidet, cum in suo intellectu habeat rationes omnium rerum etiam minimarum; non verò quantum ad secundum, sed inferiora gubernat per superiora; non propter defectum suæ virtutis, sed propter abundantiam suæ bonitatis, ut dignitatem causalitatis etiam creaturis communitet.

Id magis explicat & confirmat 3. contra Gent. cap. 77 ex differentia quæ est inter Dei providentiam, quatenus ordinat, & eandem, quatenus exequitur eundem ordinem; *primum enim (inquit) fit per virtutem cognoscitivam, secundum per virtutem operativam: hæc autem ita se habent, quod tanto perfectior est ordinatio, quanto perfectior virtus cognoscitiva, & quanto magis ad minima descenditur: minimorum autem executio concedet inferiorum virtutem effectui proportionatam: in Deo verò quantum ad utrumque summa perfectio est, in eo enim est perfectissima sapientia ad ordinandum, & perfectissima virtus ad operandum: oportet igitur quod ipse per sapientiam omnium ordines disponat etiam minimorum, exequatur verò minima, sive infima, per alias inferiores virtutes, per quas ipse operatur, sicut virtus universalis & altior, per inferiorem & particularem virtutem: Ergo convenientissimum est, quod Deus res per seipsum disponat & ordinet, illam tamen dispositionem per causas inferiores exequatur, & quibusdam utatur creaturis, ut alias regat & gubernet. Unde substantiis intellectualibus utitur in gubernatione rerum corporalium, & inter substantias corporales, inferiora hæc & subblunaria, reguntur per corpora cælestia; homo verò, quia medium tenet inter creaturas merè spirituales & corporales; ut spiritualis & cognoscitivus, subjicitur Angelis à quibus illuminatur; ut corporeus verò, & in actionibus corporeis subditur corporibus cælestibus, & ab eorum influentiis dependet; quatenus verò liber, & agens voluntarium, ac sui ipsius dominus, nulli rei creatæ subjicitur, sed soli Deo, cujus providentiæ ejus motus voluntarij & liberi immediatè subduntur, ut docet S. Thomas 3. contra Gent. cap. 90.*

96.

Nec solum in ordine naturæ Deus regit creaturas inferiores per superiores, sed etiam in ordine gratiæ; quod ex duplici capite provenit. Primò ex ipsa Dei providentia, quæ ut perfectissima est, convenientissimum etiam ordinem rebus tribuit: sic autem res convenientissimè ordinantur, quando perfectio unius cedit in bonum imperfectioris, & excessus illius quæ perfectior est, redundat in utilitatem ejus quæ minus est perfecta: *Perfectio divina providentiæ (inquit D. Thomas)*

Tom. I.

A requirit ut excessum aliquarum rerum supra alias ad ordinem convenientem reducat: hoc autem fit, cum ex superabundantia aliquorum magis habentium, provenit aliquod bonum minus habentibus. Secundo id provenit ex ipsa perfectione rerum, cum enim bonum sit sui diffusivum, ex Dionysio 4. de divinis nominibus, quò est res aliqua melior, eò est magis diffusiva sui. Item quò res aliqua est melior & perfectior, eò est Deo similior: Deus autem totus est sui diffusivus: Ergo quantum aliqua agentia magis in participatione divinæ bonitatis constituuntur, tantò magis perfectiones suas nituntur in alios transfundere, quantum possibile est. Unde Beatus Petrus monet eos qui divinam bonitatem per gratiam participant, ut eam in alios, quantum fieri potest, transfundant: *Vnusquisque (inquit) sicut accipit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.* Ex quo infert D. Thomas infra quæst. 106. art. 4. quod *Sancti Angeli qui sunt in plenissima participatione divinæ bonitatis, quidquid à Deo percipiunt, subjunctis impertiuntur.* Ex hoc etiam constat, quod intra ordinem gratiæ, Christus Dominus, ut Deo propinquior (cum Deus sit) in totum ordinem illum influit, neque enim aliquis participat gratiam aliquam, quam ex ejus meritis non possideat; & sancti quò Christo sive Deo sunt propinquiores, ut Beatissima Virgo, Apostoli, fundatores Ordinum &c. eò magis influunt in alios.

B

ARTICVLVS III.

An Deus suâ infinitâ Providentiâ, omnes nostras bonas operationes ab æterno prædefiniat, & prædeterminet?

§. I.

Quibusdam præmissis, sententia affirmativa ut vera eligitur.

D

Notandum primò, duplex solere distingui decretum à Theologis, unum positivum, quo Deus vult positivè aliquid esse, & aliud permissivum, quo sinit, vel permittit aliquid fieri. Ut enim dicit Augustinus in Enchirid. cap. 95. *Non fit aliquid, nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo.* De hoc secundo decreto non loquimur in præsentem, quia non agimus hic de actibus malis & peccaminosis, quos Deus solum permittit, sed de bonis operibus, quæ positivè vult, & decernit, ac per scientiam approbationis cognoscit.

E

Notandum secundo, quòd quando queritur, an divina providentia actus liberos voluntatis creatæ prædefiniat, & prædeterminet? particula præ duplicem potest importare, vel designare prioritatem. Unam durationis & temporis: alteram naturæ, seu causalitatis. De prima, nulla est difficultas, vel controversia: constat enim, ab æterno, & ante omnia tempora, dispositionem de rebus faciendis fuisse in mente divina. Nam *elegit nos ante mundi constitutionem*; ut ait Apostolus: *& ante secula decrevit, qualiter per secula disposuit*, inquit Gregorius in moralibus. Tota ergo controversia devolvitur ad secundum genus prioritatis, an scilicet dentur in Deo decreta, quæ prioritatem naturæ & causalitatis

§§ ij